

Vergaderjaar 1992-1993

23 222

Wijziging van de Machtigingswet PTT Nederland NV, de Wet op de telecommunicatievoorzieningen, de Postwet en de Wet op de omzetbelasting 1968 in verband met de beursgang van Koninklijke PTT Nederland N.V. (Wet beursgang KPN)

B

ADVIES RAAD VAN STATE

Aan de Koningin

's-Gravenhage, 14 juni 1993

Bij Kabinetsmissive van 5 april 1993, no. 93.002843, heeft Uwe Majesteit, op voordracht van de Minister van Verkeer en Waterstaat, mede namens de Minister van Financiën, bij de Raad van State ter overweging aanhangig gemaakt een voorstel van wet met memorie van toelichting, houdende wijziging van de Machtigingswet PTT Nederland NV, de Wet op de telecommunicatievoorzieningen, de Postwet en de Wet op de omzetbelasting 1968 in verband met de beursgang van Koninklijke PTT Nederland N.V. (Wet beursgang KPN).

1a. Het wetsvoorstel beoogt door wijziging van de artikelen 2 en 4 van de Machtigingswet PTT Nederland N.V. (de Machtigingswet) de staat de *vrije hand te geven bij vervreemding* van het aan de staat toebehorende gehele geplaatste aandelenkapitaal van Koninklijke PTT Nederland N.V. (KPN). Als een van de redenen voor die wijziging vermeldt de toelichting (bladzijde 15) de veronderstelling dat hierdoor wordt «voorkomen dat *onduidelijkheid bestaat over de toekomstige relatie Staat-KPN, of dat in de nabije toekomst belemmeringen bij het eventueel door KPN aantrekken van kapitaal zouden optreden*». Bovendien zou volgens de toelichting de «marktconfor-

NADER RAPPORT

Aan de Koningin

24 juni 1993

Blijkens de mededeling van de Directeur van uw Kabinet van 5 april 1993, nr. 93.002843 machtigde Uwe Majesteit de Raad van State zijn advies betreffende het bovenvermelde voorstel van wet rechtstreeks aan mij te doen toekomen. Dit advies, gedateerd 14 juni 1993, bied ik u hierbij aan.

1. Op de door de Raad van State gemaakte opmerkingen is in de memorie van toelichting ingegaan.

miteit» van KPN aldus worden versterkt, en zouden zowel de staat als KPN «beter op omstandigheden op de markt kunnen inspelen».

De Raad van State is door deze argumenten, die overigens niet nader zijn uitgewerkt, geenszins ervan overtuigd dat de beoogde privatisering – in «tranches» – van het staatsbelang in KPN op de voorgestelde wijze moet geschieden en niet zou kunnen en ook niet zou behoren te geschieden overeenkomstig het in 1988 ten tijde van de verzelfstandiging van het staatsbedrijf gekozen, in de Machtigingswet verankerde, stelsel. Dit stelsel draagt al de mogelijkheid in zich dat het grootst mogelijke minderheidsbelang in KPN door de staat wordt vervreemd. Deze vervreemding wordt in de Machtigingswet echter onder directe parlementaire controle gesteld. De in de toelichting, paragraaf 2, vermelde omstandigheid dat het in 1988 niet voor de hand lag om het bedrijf in één keer zowel te verzelfstandigen als te vervreemden, vormt naar het oordeel van de Raad geen rechtvaardiging voor de thans voorgestelde wijziging in procedure bij gehele of gedeeltelijke vervreemding van de deelneming.

b. In de toelichting, artikel I, onderdeel C, wordt gesteld dat indien besloten wordt het mogelijk te maken dat de meerderheid van de aandelen KPN niet langer in handen van de staat is, het niet langer vanzelfsprekend is om voor iedere vervreemding de instemming van de Staten-Generaal te vragen. Indien het zou gaan om één of enkele aandelen kan de Raad deze stelling onderschrijven. Maar naar het oordeel van het college gaat deze stelling, reeds vanwege de daaraan verbonden zeer aanzienlijke financiële belangen, geenszins op bij verkoop van pakketten van aandelen andere dan die van bijkomstige betekenis. Vanuit het oogpunt van de door de staat te dienen belangen heeft de wetgever het bij de totstandkoming van de Machtigingswet noodzakelijk geoordeeld dat van een voorgenomen vervreemding schriftelijke mededeling aan de Staten-Generaal zou moeten worden gedaan en heeft de wetgever aan de Staten-Generaal de mogelijkheid geboden nadere inlichtingen te vragen alvorens tot vervreemding wordt overgegaan.

Naar het oordeel van de Raad bevat de toelichting geen argumenten die het zouden rechtvaardigen om thans op dit punt het stelsel te wijzigen. De Raad is van oordeel dat de thans voorgestelde wijziging van het stelsel bij gehele of gedeeltelijke vervreemding van de deelneming tenminste een sterke motivering behoeft. In die motivering ware ook in te gaan op de vraag waarom in de afgelopen jaren van de thans bestaande mogelijkheid tot vervreemding van de deelneming door de staat geen gebruik is gemaakt. Voorts dient in de toelichting aandacht te worden besteed aan de eventuele invloed op de te verwachten opbrengst per aandeel bij vervreemding – op termijn – van een meerderheidsbelang vergeleken met een vervreemding met een minderheidsbelang binnen de door artikel 2, tweede lid, van de Machtigingswet gestelde norm waarbij de staat de meerderheid behoudt van het «totale aantal stemmen dat door aandeelhouders kan worden uitgebracht».

Het geheel van de in de toelichting vermelde feiten en omstandigheden overziende is de Raad van oordeel dat een nadere afweging van alle betrokken belangen en, in samenhang daarmee, van de gekozen procedure bij gehele of gedeeltelijke vervreemding van de deelneming geboden is.

2. De Raad vraagt zich vervolgens af hoe de blijkens de memorie van toelichting beoogde «marktconformiteit» – een begrip dat ongewis laat welke eisen welke markt(en) aan KPN stelt – zich laat verenigen met de in het Nederlandse ondernemingsrecht onbekende constructie van het «bijzondere aandeel». Deze constructie impliceert dat de staat zich (bladzijde 19) «in een situatie waarin ook andere aandeelhouders aanwezig zijn en zelfs de meerderheid in de algemene vergadering hebben, door middel van een «bijzonder aandeel» verzekert van het behoud van een aantal specifieke statutaire rechten die in de huidige situatie aan de algemene vergadering van aandeelhouders, ... toekomen».

In de toelichting ware in te gaan zowel op de juridische grondslag als op maatschappelijke wenselijkheid van een dergelijke constructie, waarbij aan de houder van één

2. De opmerkingen van de Raad van State ten aanzien van het bijzonder aandeel zijn grotendeels in de memorie van toelichting verwerkt. Op de door de Raad aan het slot van onderdeel 2 gemaakte opmerking zal ondergetekende hieronder ingaan.

Ondergetekende onderschrijft niet de wenselijkheid dat voor een statutenwijziging, waarbij de rechten verbonden aan het bijzonder aandeel rechtstreeks of indirect in het geding zijn, een wettelijke regeling als in het huidige artikel 3 van de Machtigingswet wordt getroffen.

In het algemeen kan een regeling als bedoeld als wenselijk worden gezien in het geval van een 100% staatsdeelneming waarbij geen beleidsvoornemens zijn tot (gedeeltelijke) vervreemding. Omdat het onderhavige wetsvoorstel voorziet in gedeeltelijke vervreemding en er in dit wetsvoorstel en de daarbij gevoegde statuten een sluitend regime voor de nieuwe situatie is

aandeel met een zeer beperkt financieel belang buiten proportie rechten en daardoor grote macht wordt toegedeeld. De Raad acht het denkbaar dat de in artikel 2:8, eerste lid, van het Burgerlijk Wetboek (BW) begrepen gedragingen jegens elkander, binnen de onderneming, naar hetgeen door redelijkheid en billijkheid wordt gevorderd, het de houder van het bijzondere aandeel in feite onmogelijk zullen maken onder omstandigheden de aan het aandeel verbonden bevoegdheden uit te oefenen. Daarbij ware te motiveren welke «steun» voor het «bijzondere aandeel» rechtens en feitelijk onder de voorgestelde nieuwe statuten van KPN aan een minderheidsaandelenpakket «van ongeveer éénderde» (bladzijde 20) kan worden ontleend.

Daarbij ware tevens aan te geven of een additionele beschermingsconstructie in de vorm van het «bijzondere aandeel» juridische en commerciële repercussies in en buiten Nederland zal hebben, met name voor de toelating van de gewone aandelen tot de notering ter beurze en voor de prijs van de aandelen bij de herplaatsing.

In ieder geval komt het de Raad wenselijk voor dat voor statutenwijzigingen waarbij de rechten verbonden aan het «bijzondere aandeel» rechtstreeks of indirect in het geding zijn, een wettelijke regeling als in het huidige artikel 3 van de Machtigingswet wordt getroffen.

3. Het is de Raad opgevallen dat paragraaf 7. Financiële gevolgen van het wetsvoorstel, van zeer beperkte omvang is en weinig inzicht verschaft. De Raad adviseert om, mede aan de hand van de jaarstukken van KPN, te bezien of het in deze paragraaf vermelde voor een deugdelijke motivering van het voorstel voldoende is.

Bovendien ware aan te geven of er afspraken met KPN zijn gemaakt over het door KPN te voeren dividendbeleid aangezien het zicht op een dergelijk bestendig beleid met name voor institutionele beleggers nationaal en internationaal in belangrijke mate bepalend pleegt te zijn voor hun beleggingsbeslissingen.

ontworpen, is die wenselijkheid niet meer aanwezig, ook niet op onderdelen.

KPN wordt thans gezien en ingericht als een zoveel mogelijk marktconforme vennootschap. De Staat zal daarbij, uiteraard, zorgvuldig op zijn belangen als substantiële aandeelhouder, en de daaraan verbonden rechten toezien. Er is echter geen reden één (of meer) van de elementen van die positie van de Staat van een wettelijk regime te voorzien. Te verwachten is immers dat in de dagelijkse praktijk wijzigingen in de statuten, ook ten aanzien van de rechten van het bijzonder aandeel, veelal een formeel juridische oorzaak hebben, waardoor een regeling conform het huidige artikel 3 omslachtig is. Voorts betreft het beheer van het aandeelhouderschap van de Staat uitvoering van beleid hetgeen tot de taak van het kabinet behoort.

Tenslotte zij nog gewezen op de situatie bij KLM, die vergelijkbare aspecten heeft. Daar heeft de Staat te maken met een publiekrechtelijke achtergrond van luchtvaartverdragen welke «substantial ownership and effective control in Dutch hands» voorschrijven. De Staat heeft een substantieel aandeelhouderschap en een vergrendeling daarvan via de meerderheid van de prioriteitsaandelen. Aan deze positie zijn bevoegdheden verbonden die qua strekking tot op zekere hoogte vergelijkbaar zijn met die van het bijzonder aandeel.

Ingeval van KLM is echter nimmer overwogen een regime conform artikel 3 Machtigingswet in te voeren.

3. Het is op dit moment niet mogelijk meer specifiek te zijn voor wat betreft de invulling van paragraaf 7. Financiële gevolgen van het wetsvoorstel. Het kwantificeren van de financiële gevolgen voor de rijksbegroting is zeer afhankelijk van de opbrengst van de door de Staat te herplaatsten aandelen. Aangezien er op dit moment geen deugdelijke indicatie valt te geven van deze opbrengst, is het ook niet goed mogelijk om de gevolgen voor de Rijksbegroting te kwantificeren. Met KPN zijn geen afspraken gemaakt over het na de beursgang te voeren dividendbeleid. In het kader van het te zijner tijd ten behoeve van de beursgang op te stellen prospectus zal aan het door KPN te voeren

4. Voor de omvang van de tranches en de prijs kan een rol spelen of al dan niet, gelijk in het buitenland bij privatisering van zusterbedrijven van KPN het geval is geweest, een bepaald gedeelte van de aandelen aan het Nederlandse publiek zal worden aangeboden, al dan niet tegen een prijs die afwijkt van de prijs geldende voor binnen- en buitenlandse institutionele beleggers. Hierop ware in de toelichting in te gaan. Eveneens ware toe te lichten waarom in paragraaf 5. Beursgang (bladzijde 26) wel wordt gesproken over «een door KPN nader uit te werken systeem van werknemersparticipatie» en niet over een door de staat bij de herplaatsing te bezigen systeem leidend tot consumentenparticipatie en bezits-spreiding onder degenen die als consumenten in Nederland bij het Staatsbedrijf nauw betrokken waren en zijn. De Raad acht het denkbaar dat een brede Nederlandse publieke aandeelhoudersparticipatie ook door institutionele beleggers als een positieve factor zal worden ervaren.

5. In de artikelen II, onderdeel B, (artikel 43a) en III, onderdeel D, (artikel 15a), wordt aan de minister de bevoegdheid toegekend om bestuursdwang toe te passen of een dwangsom op te leggen. Voor de nadere regeling van deze instrumenten wordt een aantal bepalingen uit de Gemeentewet (Stb. 1992, 96) van overeenkomstige toepassing verklaard. Naar de mening van de Raad is het echter minder wenselijk dat een dergelijke verwijzing wordt opgenomen naar bepalingen uit een wet die deel uitmaakt van een zo verschillend rechtsgebied. Het verdient aanbeveling om de regeling van de twee genoemde bevoegdheden in het wetsvoorstel zelf uit te schrijven. Daarbij waren de modelbepalingen, opgenomen in de aanwijzingen 142 en 143 van de Aanwijzingen voor de regelgeving, toe te passen. Verwezen zij in dit verband ook naar de artikelen 5.2.1 en 5.3.1 van het voorontwerp van de Derde tranche Algemene wet bestuursrecht, waarin bepalingen zijn opgenomen betreffende bestuursdwang en dwangsom.

4. Evenals het geval is geweest bij de plaatsing van aandelen DSM en NMB Postbank, zal de Nederlandse particuliere belegger zeker in staat worden gesteld aandelen KPN te verkrijgen. Gezien de voorziene omvang van de herplaatsing zal, naar het oordeel van ondergetekende, de particuliere belegger in Nederland een wezenlijke rol vervullen. Over de voorwaarden van verkrijging zullen te zijner tijd in overleg met het nog te benoemen bankensyndicaat en de onderneming besluiten moeten worden genomen.

Alhoewel in Nederland niet het Engelse principe van «people's capitalism» wordt nagestreefd, zal uit het vorenstaande duidelijk zijn geworden dat het belang van spreiding onder particuliere beleggers wordt onderschreven. Deze spreiding is mede bepalend voor de interesse van institutionele beleggers in binnen- en buitenland.

5. Voor verwijzing naar de Gemeentewet is gekozen, omdat de regeling van de dwangsom en de bestuursdwang uit het voorontwerp van de derde tranche Algemene wet bestuursrecht (AWB) nagenoeg aansluiten bij de aangehaalde artikelen uit de Gemeentewet. Dat de Gemeentewet deel uitmaakt van een verschillend rechtsgebied heeft daarom voor de regeling van de bestuursdwang en de dwangsom naar de mening van ondergetekende weinig betekenis. Ondergetekende is van mening dat het niet opportuun is de regeling van de bestuursdwang vooruitlopend op de inwerking-treding van de AWB voor een relatief korte periode geheel in de Wet op de telecommunicatievoorzieningen (WTV) uit te schrijven en vervolgens de WTV op dit punt te moeten wijzigen bij het in werking treden van de derde tranche van de AWB.

6. Het is de Raad niet duidelijk welke rechtspersoon in artikel II, onderdeel A (artikel 11, eerste lid, onder c), wordt bedoeld. De vraag rijst of dit de rechtspersoon is waarin voor ten minste 51% wordt deelgenomen door een andere rechtspersoon waarin door de concessiehouder voor ten minste 51% wordt deelgenomen. In de toelichting ware in te gaan op deze vraag.

7. In artikel II, onderdeel B, (artikel 43b) wordt de hoogte van een door de minister op te leggen administratieve boete bepaald op een bedrag van ten hoogste f 100 000. Bij de Raad rijst de vraag waar de hoogte van dit bedrag op is gebaseerd. In de toelichting ware hierover duidelijkheid te verschaffen.

8. Hoewel blijkens de toelichting op het wetsvoorstel bij de privatisering een belangrijke overweging vormt de wens van KPN internationaal werkzaam te zijn en elders met vergelijkbare, buitenlandse bedrijven in concurrentie te treden, lijkt de doelomschrijving in de concept-statuten voor KPN (nieuwe stijl), alleen al door het gebruik van de term «de overheid» (in artikel 4, onder b, van de statuten), daarop niet toegesneden. Indien KPN ook internationaal onder meer als concessiehouder zou moeten kunnen functioneren ware de aldus geformuleerde doelstelling aan te passen.

9. Het is de Raad opgevallen dat krachtens artikel 5, tweede lid, van de statuten twee categorieën preferente aandelen, te weten aandelen A en aandelen B, worden gecreëerd. De Raad adviseert duidelijk toe te lichten waarom aan twee soorten preferente aandelen behoefte bestaat en welke verschillen er tussen beide bestaan. Voorts ware aan te geven wat de reden is voor het scheppen van de statutaire mogelijkheid dat in totaal meer preferente dan gewone aandelen worden uitgegeven.

6. In de memorie van toelichting is deze bepaling nader toegelicht.

7. In de memorie van toelichting is een onderbouwing van de hoogte van de administratieve boete gegeven.

8. Deze opmerking van de Raad van State berust volgens ondergetekende op een misverstand. De in artikel 4, onderdeel b, weergegeven doelstelling van KPN is niet bedoeld als beperking. Dit blijkt uit de ruime, onder onderdeel a weergegeven, doelomschrijving in combinatie met de slotzin van artikel 4 welke luidt: «en voorts al hetgeen met het vorenstaande verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn.»

9. De preferente aandelen A kunnen worden uitgegeven om het de Staat mogelijk te maken bij een uitgifte van gewone aandelen, waarin hij niet participeert, zijn procentuele deelneming in het kapitaal en het daaraan verbonden stemrecht op het gewenste peil te houden. De preferente aandelen B zullen alleen worden uitgegeven indien dat in het kader van de bescherming van de vennootschap noodzakelijk is. Het karakter van de preferente aandelen B als beschermingsaandelen – en daarmee het verschil met de preferente aandelen A – komt onder andere tot uiting in artikel 12, vijfde, zesde en achtste lid en artikel 14, derde lid van de statuten.

Wil men het maximaal toelaatbare effect bereiken van beschermingsprefs (preferente aandelen B), dan zou men evenveel aandelen B moeten kunnen uitgeven als er gewone aandelen en preferente

10. In de toelichting bij de statuten wordt gesproken van de beschermingsconstructie (punt 3) welke gelegen is in het bestaan van de mogelijkheid tot uitgifte van de diverse preferente aandelen. Niettemin wordt in artikel 10 van de statuten gesproken van certificering van aandelen; het is de Raad niet duidelijk of hiermee een beschermingsconstructie wordt beoogd naast de beschermingspreferente aandelen, het structuurregime en het bijzondere aandeel. Hierover ware helderheid te verschaffen. Ook ware aan te geven of deze opeenstapeling van beschermingsconstructies voor toelating tot beursnotering van de gewone aandelen en voor de prijs bij herplaatsing gevolgen kan hebben.

aandelen A tezamen zijn geplaatst, zodat de som van de te plaatsen preferente aandelen A en preferente aandelen B meer moet zijn dan de te plaatsen gewone aandelen. Gezien de verwachting dat het maatschappelijk kapitaal in de vorm van gewone aandelen en preferente aandelen A niet geheel geplaatst zal worden, is ondergetekende van mening dat de mogelijkheid om «maar» 700 000 000 aandelen in de vorm van preferente aandelen B te kunnen plaatsen, voldoende is.

10. In artikel 10 wordt bepaald dat de vennootschap medewerking kan verlenen aan de uitgifte van certificaten van haar aandelen. Het betreft hier een veel voorkomende bepaling. Deze statutaire bepaling is opgenomen om aan te geven dat de mogelijkheid om in de toekomst de aandelen te certificeren in beginsel openstaat. Certificaten zijn op zich geen beschermingsmaatregel als bedoeld in bijlage X van het Fondsenreglement. Dat zouden ze alleen dan zijn indien de statuten daaraan de mogelijkheid van beperkende voorwaarden zouden verbinden, hetgeen hier niet het geval is. Met artikel 10 wordt dus geen beschermingsmaatregel ingevoerd.

Overigens dient te worden opgemerkt dat ook zonder een daartoe strekkende bepaling in de statuten van een vennootschap het mogelijk is dat een vennootschap haar medewerking verleent aan de uitgifte van certificaten.

Zoals de Raad van State opmerkt is het bij een notering ter beurze niet toegestaan onbeperkt beschermingsmaatregelen «op te stapelen».

In het Fondsenreglement (Bijlage X) wordt bepaald dat een beursgenoteerd fonds niet meer dan twee van de daar genoemde beschermingsmaatregelen mag treffen. Het structuurregime wordt daar niet onder begrepen. Dit betekent dat, zelfs in het geval men het bijzonder aandeel beschouwt als een beschermingsconstructie in de zin van Bijlage X van het Fondsenreglement, het aantal bij KPN getroffen beschermingsmaatregelen het toegestane aantal niet overschrijdt. Er is dus geen sprake van ongeoorloofde cumulatie.

Over de invloed van beschermingsmaatregelen op de prijs van

aandelen wordt genuanceerd gedacht. Kwantificering van het effect op de prijs is echter niet mogelijk.

11. Volgens artikel 12, eerste lid, van de statuten verkrijgt de Raad van Bestuur de bevoegdheid om gedurende een periode van vijf jaar aandelen uit te geven. De Raad adviseert, te meer waar bij deze beursgang internationale kapitaalmarkten zullen worden betrokken, de noodzaak daarvan nader toe te lichten.

11. De bij artikel 12, eerste lid, van de statuten voorziene aanwijzing van de raad van bestuur tot het orgaan dat voor vijf jaar bevoegd is tot uitgifte van aandelen komt bij talrijke Nederlandse beursvennootschappen voor. Deze bevoegdheid biedt de raad van bestuur die flexibiliteit die nodig is voor het voeren van een goed financieringsbeleid.

Bedoelde aanwijzing maakt verder deel uit van de bescherming van KPN door middel van uitgifte van preferente aandelen. In het geval een overvaller er in slaagt een zodanig pakket aandelen KPN in handen te krijgen dat hij de meerderheid van de stemrechten in de algemene vergadering kan uitoefenen, dan moet door middel van de uitgifte van de beschermingsprefs kunnen worden bewerkstelligd dat de invloed verbonden aan het pakket van de overvaller verwatert.

Hiertoe is het vanzelfsprekend noodzakelijk dat het tot uitgifte bevoegde orgaan niet wordt gedomineerd door de overvaller. Dit kan worden bereikt door gebruik te maken van de door de in artikel 96 van Boek 2 van het Burgerlijk wetboek geboden mogelijkheid de raad van bestuur voor maximaal vijf jaar aan te wijzen als het tot uitgifte bevoegde orgaan.

12. In artikel 25, derde lid, onder b, van de statuten wordt gesproken over het doen van investeringen die ertoe zullen leiden dat het eigen vermogen van de vennootschap volgens haar geconsolideerde balans daalt onder 30% van het totale vermogen. Het percentage van 30 ware te motiveren mede in het licht van de huidige omvang van het eigen vermogen.

De Raad neemt aan dat met de woorden «die ertoe zullen leiden» wordt bedoeld tot uitdrukking te brengen dat de wijze van financiering van de investeringen ten deze mede bepalend is. Indien deze veronderstelling juist is, ware deze bedoeling ook expliciet in de tekst van de bepaling te verwerken.

12. De bepaling inzake het 30% eigen vermogen-criterium is afkomstig uit de huidige statuten van KPN (artikel 9 lid 3). Ten tijde van de zelfstandiging, bij een vermogensverhouding van 33 1/3%, is deze norm gehanteerd om er van verzekerd te zijn dat als gevolg van investeringen en acquisities de solvabiliteitsverhoudingen niet te sterk zouden worden aangetast. Voor een bedrijf als KPN werd destijds, mede in vergelijking met andere soortgelijke ondernemingen een eigen vermogenspositie van 30% als minimum beschouwd.

Met het oog op de concessiebelangen acht ondergetekende, bij een eigen vermogenspositie per ultimo 1992 van 43%, handhaving van de bepaling wenselijk, met dien verstande dat de bevoegdheid tot goedkeuring voortaan aan de houder van het bijzonder aandeel toekomt.

De woorden «die ertoe zullen leiden» hebben mede betrekking op de wijze van financiering.

13. Eveneens ter verduidelijking zou in de bepaling van het dividend op de preferente aandelen het woord «eventueel» kunnen worden toegevoegd waar sprake is van het berekenen van het rekenkundig gemiddelde van het effectieve rendement van de in het onderhavige artikel 35 van de statuten genoemde staatsleningen. Hieraan verbonden kan de vraag worden gesteld waarom in de desbetreffende bepaling niet gekozen is voor genoemd effectief rendement in plaats van de prolongatiekoersen.

14. Ter verduidelijking zou in artikel 41 van de statuten de zinsnede kunnen worden toegevoegd «al naar gelang de Raad van Bestuur bepaalt».

15. Omdat KPN voor Nederland ingevolge de Machtigingswet concessies houdt, dient naar de mening van de Raad niet zonder goedkeuring van de staat tot verplaatsing van de zetel van KPN en de desbetreffende dochteronderneming buiten Nederland te worden besloten. Een dergelijk besluit ware in artikel 47, tweede lid, van de concept-statuten op te nemen bij de lijst ter goedkeuring van het «bijzondere aandeel».

16. De Raad mist bij de concept-statuten een toelichting waarom het «bijzondere aandeel» geen goedkeuringsrecht wordt verleend voor besluiten als bedoeld in artikel 2:164, eerste lid, onder d, BW betreffende het aangaan of verbreken van duurzame samenwerking met derden voor zover deze van ingrijpende betekenis zijn voor de vennootschap. Hetzelfde geldt voor besluiten bedoeld in artikel 2:164, eerste lid, onder c, BW betreffende het nemen van deelnames van ingrijpend belang.

13. Er is van uit gegaan dat in geval besloten wordt tot uitgifte van preferente aandelen het deel dat volgestort dient te worden met kort vermogen zal worden gefinancierd aangezien niet vooraf bekend is voor hoe lang de preferente aandelen genomen worden. In dat geval ligt het voor de hand ter dekking van de rente op de korte financiering het dividend eveneens op basis van kort geld te bepalen. Om die reden is gekozen voor prolongatiekoersen in plaats van effectief rendement van de staatsleningen met een lange looptijd.

14. De opmerking van de Raad van State kan niet worden overgenomen. Degene die de algemene vergadering van aandeelhouders bijeenroep bepaalt tevens de plaats van de vergadering. Dit kan de raad van bestuur zijn, maar ook de raad van commissarissen of houders van tenminste 10% van de aandelen.

15. De vrees van de Raad van State dat KPN zonder goedkeuring van de Staat haar zetel naar het buitenland verplaatst is ongegrond. Verplaatsing van de statutaire zetel naar buiten Nederland is immers niet toegestaan op grond van artikel 66, derde lid van boek 2 van het Burgerlijk wetboek.

16. Artikel 164, eerste lid onder d bepaalt dat aan de goedkeuring van de raad van commissarissen van een structuurvennootschap is onderworpen een besluit omtrent «het aangaan of verbreken van duurzame samenwerking van de vennootschap of een afhankelijke maatschappij met een andere rechtspersoon of vennootschap dan wel als volledig aansprakelijk vennoot in een commanditaire vennootschap, indien deze samenwerking of verbreking van ingrijpende betekenis is voor de vennootschap.»

De Raad van State stelt voor een dergelijk goedkeuringsrecht ook te verlenen aan de houder van het bijzonder aandeel. Ondergetekende onderschrijft deze opvatting niet. Een

directe bemoeienis van de Staat met het bedrijfsbeleid van KPN zou er het gevolg van zijn.

Ondergetekende merkt hierbij nog op dat samenwerkingsverbanden op het niveau van de holding, dus waar KPN zelf bij betrokken is, die beogen, dan wel er de facto toe zouden leiden, dat een de Staat niet welgevallige partij het binnen KPN voor het zeggen krijgt niet mogelijk zijn. De getroffen (statutaire) voorzieningen garanderen dit.

Besluiten tot het aangaan van samenwerkingsverbanden op het niveau van de dochterondernemingen zijn naar de overtuiging van ondergetekende geen zaak waar de Staat zich over dient uit te spreken. Het zou naar het oordeel van ondergetekende geen goede zaak zijn indien het bestuur van een beursgenoteerde KPN bij het aangaan van belangrijke (strategische) samenwerkingsverbanden op het niveau van de werkmaatschappijen de toestemming van de Staat zou behoeven.

Ondergetekende wijst er in dit verband op dat, voorzover het gaat om samenwerkingsverbanden waarbij dochterondernemingen zijn betrokken die de concessie uitvoeren, artikel 4 PW respectievelijk artikel 11 van de WTV van toepassing zijn. Deze bepalingen leiden er toe dat ondanks het mogelijke samenwerkingsverband het bestuur van KPN het in deze dochterondernemingen voor het zeggen houdt.

Ook de door de Raad van State gemaakte opmerking over artikel 164, eerste lid onder c van Boek 2 van het Burgerlijk wetboek (bedoeld zal zijn artikel 164, eerste lid onder e) wordt door ondergetekende niet overgenomen. Ook hier zou een honorering van het door de Raad van State voorgestelde leiden tot een te grote bemoeienis van de Staat met het beleid van KPN. Feitelijk zou hierdoor de greep van de overheid op KPN in dit opzicht groter worden dan deze tot nu toe sinds de privatisering in 1989 is geweest.

Een deel van de redactionele opmerkingen van de Raad van State is overgenomen.

17. Voor enkele redactionele kanttekeningen moge het college verwijzen naar de bij het advies behorende bijlage.

De Raad van State geeft U in overweging het voorstel van wet te zenden aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal, nadat met het vorenstaande rekening zal zijn gehouden.

De Vice-President van de Raad van State,
W. Scholten

Ik moge U verzoeken het hierbij gevoegde gewijzigde voorstel van wet en de gewijzigde memorie van toelichting aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal te zenden.

De Minister van Verkeer en Waterstaat,
J. R. H. Maij-Weggen

Lijst van redactionele kanttekeningen, behorende bij het advies no. W09.93.0183 van de Raad van State van 14 juni 1993

– In artikel I, onderdeel A, tweede lid, ware «De leden 3 tot en met 6 worden genummerd 2 tot en met 5» te wijzigen in: De leden 3 tot en met 5 worden genummerd 2 tot en met 4.

– Gelet op aanwijzing 82, tweede en derde lid, van de Aanwijzingen voor de regelgeving (Ar) waarin wordt aangegeven hoe de termen «bedoeld» en «als bedoeld» worden gehanteerd, ware in artikel IV, waarin twee maal de uitdrukking «als bedoeld» wordt gebruikt, in beide gevallen «als» te schrappen.

– Bij aanhaling van een regeling met de citeertitel wordt het Staatsblad of de Staatscourant waarin zij is geplaatst niet vermeld (aanwijzing 86 Ar).

– In paragraaf 2 van het algemeen deel van de memorie van toelichting ware de vindplaats te vermelden van het in 1985 door de Tweede Kamer aanvaarde kabinetsstandpunt inzake het advies «Signalen voor straks» met betrekking tot het met post en telecommunicatie gevoerde beleid (aanwijzing 219 Ar).

– In dezelfde paragraaf 4 ware gelet op aanwijzing 89, tweede lid, Ar de vindplaats en de juiste verwijzing op te nemen van de zevende richtlijn van de Raad van de Europese Gemeenschappen, te weten: richtlijn nr. 83/349/EEG van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 13 juni 1983 betreffende de geconsolideerde jaarrekening (PbEG L 193).

– Aanwijzing 89, tweede lid, Ar ware steeds in acht te nemen.

– In paragraaf 6 ware als vindplaats te vermelden van het verslag van het mondeling overleg met de vaste Commissie voor Verkeer en Waterstaat op 8 en 16 december 1992: Kamerstukken II 1992/93, 21 693, 21 994, nr. 10. Tevens ware in de toelichting de datum 15 december te wijzigen in: 16 december.